

Rolf K. Andersen,
Emil Cappelen Bjøru,
Amund Hanson Kordt og
Jørgen Svalund

Utbetaling av feriepenger

Fafo-rapport
2021:27

Rolf K. Andersen, Emil Cappelen Bjøru,
Amund Hanson Kordt og Jørgen Svalund

Utbetaling av feriepenger

Fafo-rapport 2021:27

Fafo-rapport 2021:27

© Fafo 2021

ISBN 978-82-324-0619-7

ISSN 2387-6859

Innhold

Forord	4
1 Innledning	5
1.1 Problemstillinger.....	5
1.2 Bakgrunn	6
1.3 Metode.....	7
2 Utbetaling og avsetning av feriepenger	11
2.1 Utbetales feriepengene samlet eller når ferien avvikles?.....	11
2.2 Bli det foretatt avsetninger for feriepenger og hvordan blir dette i så fall gjort? ...	12
3 Hvordan håndterer virksomhetene en situasjon hvor det er vanskelig å utbetale feriepenger?	14
3.1 Hvor stort har omfanget av problemer med utbetaling av feriepenger vært?	14
3.2 Hva har bedriftene gjort dersom de har fått problemer med utbetaling av feriepenger?	18
3.3 Er det tilfeller hvor feriepenger ikke har blitt utbetalt i tide?	19
4 Avslutning og oppsummering	21

Vedlegg

Vedlegg 1 intervjuguide regnskapsførere, og

Vedlegg 2 Spørreskjema bedrifter

Lastes ned fra rapportens hjemmeside

<https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/item/utbetaling-av-feriepenger-rapport>

Forord

I denne rapporten retter vi oppmerksomheten mot utbetaling av feriepenger og eventuelle problemer med å utbetale dette slik ferieloven krever. Vi ser i denne rapporten kun på privat sektor. Prosjektet har vært gjennomført for Arbeids- og sosialdepartementet og har vært et samarbeid mellom Fafo og Samfunnsøkonomisk analyse

Takk til alle som besvarte våre spørsmål, både i de kvalitative intervjuene med partene, i spørreundersøkelsen mot bedrifter, og i de strukturerte intervjuene med regnskapsførere. Dere har bidratt til et rikholdig datamateriale og viktig informasjon om ulike sider av feriepengeordningen.

Ved Fafo har Ester Bøckmann bidratt til å gjennomføre intervjuene av regnskapsførere. Ved Samfunnsøkonomisk analyse har Ingeborg Flaten Gunstad gjort det samme. Kristine Nergaard har kvalitetssikret rapporten, takk til Kristine for innsiktsfulle kommentarer. Takk også til Fafos informasjonsavdeling som har ferdigstilt rapporten. Mange har bidratt underveis, alle funn og konklusjoner som trekkes er likevel forfatterens ansvar, likeså eventuelle feil og mangler ved rapporten.

Oslo, september 2021

Rolf K. Andersen, prosjektleder

1 Innledning

Ferieloven gir alle arbeidstakere rett til ferie, og regulerer også retten til feriepenger. Ferieloven skiller mellom rett til ferie og rett til feriepenger, ettersom den enkelte får feriepenger, ikke lønn, i ferien. Retten til feriepenger avhenger av hva den enkelte gjorde i forrige kalenderår (opptjeningsåret), da summen beregnes på grunnlag av lønn i opptjeningsåret (§10). Feriepenger er ment å erstatte bortfall av inntekt ved uttak av ferie. Et slikt skille mellom ferieuttak og feriepenger innebærer at noen, som for eksempel nyutdannede, utenlandske arbeidstakere som akkurat har flyttet til Norge, tidligere selvstendige som ansettes i en virksomhet, og arbeidsledige, ikke har tjent opp rett til feriepenger. At feriepengene tjenes opp året før den betalte ferien kan tas ut, slik som i Norge, er uvanlig, og for et par år tilbake ble det hevdet at en slik måte å organisere feriepengeutbetalingen er i strid med EUs arbeidstidsdirektiv artikkel 7. Danmark, som tidligere organiserte utbetalingene på samme måte som Norge, endret etter påtrykk fra EU-kommisjonen sin ordning i 2020 slik at feriepengene utbetales samme år som ferien tas ut.¹

I forbindelse med covid-19-pandemien har imidlertid spørsmålet om opptjening og utbetaling av feriepenger blitt aktualisert. Mange virksomheter har opplevd reduserte inntekter på grunn av pandemien. Det har blitt stilt spørsmål om hvor godt sikret arbeidstakeres feriepenger er dersom virksomhetene den enkelte er ansatt i er i en usikker økonomisk situasjon. NHO gjennomfører jevnlig spørreundersøkelser blant sine medlemsbedrifter, og i deres undersøkelse i april 2020 svarte 11 prosent av medlemsvirksomhetene at de ikke hadde likviditet til å betale ut feriepenger sommeren 2020. Ytterligere 13 prosent av virksomhetene var usikre på om de kunne betale ut feriepenger som de ansatte hadde til gode.² Verst stilt var reiselivsbedriftene, hvor én av tre svarte at de ikke kunne betale ut feriepenger. Undersøkelsen blant NHOs medlemsbedrifter viste også at det var de minste virksomhetene som i størst grad oppga at de slet med å betale ut feriepenger i 2020. Dette kan skyldes at det er forskjeller mellom virksomheter og bransjer når det gjelder hvordan de setter av penger til å betale det de skylder sine ansatte.

En gjennomgang av nettsider hos ulike arbeidstakerorganisasjoner viser at de fleste har lagt ut informasjon til medlemmene om hvordan de skal forholde seg til arbeidsgiver dersom man ikke får ubetalt feriepenger (og annen lønn) i tide. Det er dermed grunn til å anta at dette er et problem noen arbeidstakere opplever fra tid til annen, samtidig har det blitt mer aktualisert i forbindelse med pandemien.

1.1 Problemstillinger

Det finnes ikke forskningsbasert kunnskap om feriepenger, hvordan virksomheter avsetter feriepenger, og betaler dem ut. Formålet med dette prosjektet er å skaffe kunnskap om hvordan feriepengene som opptjenes håndteres og organiseres av norske

¹ <https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/6jMGdo/juseksperter-den-norske-ferieloven-bryter-med-eoes-avtalen>

² <https://www.nho.no/tema/arbeidsliv/koronaviruset/frykter-for-feriepengene/>

virksomheter, og hvordan utbetalingen praktiseres til vanlig, og i krisetid som under covid-19-pandemien. Ferielovens § 11.1-5 har regler for hvordan og når feriepengene skal utbetales, samtidig som den åpner § 11 (9) for at disse reglene kan fravikes gjennom tariffavtale. Vi spør derfor:

- Følger utbetaling av feriepengene ferielovens regler, eller er det andre avtalte ordninger?
- Utbetales feriepengene samlet, eller for eksempel når ferien avvikles?

Videre kartlegger vi spørsmål som er knyttet til hvordan denne fordringen håndteres i regnskapene, og hvordan virksomhetene generelt sikrer at de har penger til å betale det de skylder sine ansatte i feriepengene til rett tid. Prosjektet skal derfor svare på følgende:

- Blir det foretatt avsetninger for feriepengene, og hvordan blir dette i så fall gjort?
- Har virksomhetene andre ordninger for å sikre at feriepengene kan utbetales i tide, og hvilke ordninger er det i så fall?

Hvert år vil det være en rekke virksomheter som sliter økonomisk i kortere eller lengre perioder, og som dermed kan ha vansker med å betale ut lønn og feriepengene til sine ansatte. Deler av norsk næringsliv har i tillegg under covid-19 vært i en krevende økonomisk situasjon. I dette prosjektet besvarer vi tre spørsmål som er knyttet til dette.

- Er det tilfeller hvor feriepengene ikke blir utbetalt i tide, hvilket omfang har dette og hva er i så fall årsakene til dette?
- Har det vært særlige utfordringer knyttet til covid-19 situasjonen, og hvordan ble det eventuelt løst?
- Hvordan håndterer virksomhetene en situasjon hvor det er vanskelig å utbetale feriepengene?

Koronapandemien har påvirket norsk arbeids- og næringsliv på ulikt vis. Mens enkelte næringer i stor grad har blitt satt ut av spill, og måtte stenge ned, har andre opplevd økt etterspørsel og større overskudd. Virksomheter som arbeider med kulturelle tilbud, hotell og restaurant og reiselivsnæringen er blant næringene som har vært hardt rammet av pandemien, mens deler av varehandel og industrien i mindre grad har blitt påvirket (Holden m.fl. 2021, Hansen m.fl. 2021).³

Offentlig sektor - kommuner, fylker og staten - finansieres på en annen måte og problemstillingene som skal besvares i dette prosjektet er lite relevant for virksomheter som ikke kan gå konkurs. Dette prosjektet avgrenses dermed til å undersøke de nevnte problemstillingene i privat sektor.

1.2 Bakgrunn

Bestemmelsene om ferie finnes først og fremst i Ferieloven, som blant annet regulerer feriens lengde og plassering, hvordan feriepengene opptjenes og utbetales. I tillegg har tariffavtalene bestemmelser om ferie. Som nevnt er feriepengene noe den enkelte tjener opp året før. Feriepengergrunnet er lønnen året før, men utbetalinger til dekning av reiseutgifter, losji og nettoutbytte av aksjer fra arbeidsgiver inngår ikke i

³ Holden m.fl. (2021) COVID-19, tapt verdiskaping og finanspolitikkenes rolle, Hansen, M. Eggert, Sørensen, S. Yding & Andersen, T. (2020) Analyse af udvikling og respons i nordiske arbejdsmarkeder som følge af Covid-19 pandemien. Aarhus: Teknologisk Institut.

grunnlaget. Alle arbeidstakere har rett på minimum 10,2 prosent av feriepengegrunnlaget, mens de som er over 60 år har rett på minimum 12,5 prosent, da de har en ekstra ferieuke. Mange arbeidstakere har rett til fem ukers betalt ferie (seks uker for arbeidstakere over 60 år). Betaling for den femte ferieuken er enten en del av tariffavtale eller nedfelt i den enkeltes individuelle lønnsavtale. De som har rett på betaling i hele den femte ferieuken, har krav på å få 12 prosent av feriepengegrunnlaget i feriepengene, de over 60 år har rett på 14,3 prosent.

Ferieloven § 11 regulerer utbetaling. For arbeidstakere som arbeider i samme virksomhet, både i opptjeningsåret og utbetalingsåret, er ferielovens § 11, første ledd sentralt. Her heter det at feriepengene som er:

«opptjent hos arbeidsgiver det foregående opptjeningsår, utbetales siste vanlige lønnsdag før ferien. Arbeidstaker kan likevel kreve at feriepengene utbetales senest 1 uke før ferien tar til. Deles ferien, skal feriepengene fordeles tilsvarende. Den del av feriepengene som overstiger lønn for vanlig arbeidstid i ferien, kan likevel utbetales i forbindelse med avvikling av hovedferie eller sammen med lønn for juni måned.».

Selv om dette vil være den mest relevante paragrafen for det fleste arbeidstakere, er det mange arbeidstakere som avvikler et arbeidsforhold hos en arbeidsgiver i løpet av opptjeningsåret, eller som av ulike grunner (for eksempel sykdom, eller foreldrepermisjon) ikke får avviklet sin pålagte ferie i løpet av ferieåret. For slike forhold angir ferielovens § 11 2- 5 hvordan feriepengene skal utbetales.

Ferieloven har ikke spesifikke regler som sikrer at opptjente feriepengene er i behold når de forfaller til betaling, men virksomheten har ansvar for å være i stand til å utbetale feriepengene til rett tid, på samme måte som de er forpliktet til å betale den lønnen som er avtalt i arbeidskontrakten til rett tid. Slik sett er feriepengene en fordring arbeidstakerne har på virksomheten(e) de er ansatt i. For virksomhetene er dette en fordring på linje med andre fordringer de måtte ha til leverandører, finansieringsinstitusjoner og skattemyndigheter.

Arbeidstakere inngår en arbeidsavtale når de starter i en jobb. Arbeidsavtalen er en privatrettslig avtale mellom den enkelte arbeidstaker og virksomheten. Der avtales arbeidstid, arbeidsoppgaver, og lønn. Dersom arbeidsgiver ikke betaler den avtalte lønnen, eller feriepengene, brytes arbeidsavtalen. Ettersom det er en privatrettslig avtale er det arbeidstakeren som må forfølge avtalebruddet alene eller med støtte av fagforening eller advokat. Da kan vedkommende gå i dialog med arbeidsgiver, og eventuelt begjære virksomheten konkurs (om det oppleves formålstjenlig). Dersom virksomheten(e) går konkurs vil det være lønnsgarantiordningen fra staten som skal dekke manglende utbetaling av lønn og feriepengene. Den ordningen har imidlertid visse begrensninger, og dekker blant annet maksimalt seks måneder med lønn og annet arbeidsvederlag.

1.3 Metode

Dette prosjektet bygger på ulike metodiske tilnærminger, og det er hentet inn både kvalitative og kvantitative data. Vi har intervjuet partene i arbeidslivet, og en rekke regnskapsførere. Vi har og gjennomført en spørreundersøkelse blant norske bedrifter i privat sektor, og blant tillitsvalgte i LO-forbundene i privat sektor. Under redegjøres det i mer detalj for de ulike datainnsamlingene.

Intervjuer med partene

For å få best mulig grunnlag for å utarbeide guider til intervjuer med regnskapsførere (se under), og spørreskjema til de to spørreundersøkelsene, ble det først gjennomført intervjuer med partene i arbeidslivet. Partene har ofte førstehåndskjennskap til tilfeller der medlemsbedrifter har problemer med utbetaling av feriepenger, og til hvordan dette eventuelt er blitt løst. Vi gjennomførte derfor fem kvalitative intervjuer med representanter for partene i landsforeningene/hovedorganisasjonene og forbund der vi antok at problemene med å betale ut feriepenger hadde vært størst. Det vil si at vi i hovedsak har intervjuet fagforbund og landsforeninger i privat service-sektor, men vi har også gjort intervjuer i privat vareproduksjon.

Strukturerte intervjuer med regnskapsførere

Vi var opptatt av hvordan virksomheter avsetter feriepenger, og hvordan de håndterer situasjoner hvor det er økonomisk vanskelig å betale dem ut. Regnskapsførere håndterer regnskapene til en stor andel av norske virksomheter. Bransjeforeningen Regnskap Norge anslår at mer enn 400 000 virksomheter i næringslivet benytter eksterne regnskapsførere.⁴ Selskaper som leverer regnskapstjenester har erfaring med ulike typer virksomheters håndtering av feriepengeutbetalinger. Vi har derfor gjennomført strukturerte intervjuer med 72 daglige ledere og regnskapsførere i regnskapsfirmaer. Regnskapsførerne vi har intervjuet oppgir i all hovedsak at de gjennomfører lønnskjøringene for sine kunder. De kjente derfor godt til forholdene rundt utbetalingene av feriepenger, og hvordan denne fordringen håndteres i regnskapene. De vi har intervjuet svarer i hovedsak på vegne av de kundene de har ansvaret for.

Strukturerte telefonintervjuer er en intervjuform med standardiserte spørsmål, men som likevel gir informanten anledning til å nyansere og bringe fram relevante perspektiver og informasjon som ellers kan gå tapt i en survey. Ettersom utfordringer med utbetaling av feriepenger er en problemstilling som er lite utforsket er strukturerte intervju en hensiktsmessig metode å benytte, da det også har gitt regnskapsførerne mulighet til å komme med egne innspill.

Gjennom intervjuene har vi innhentet informasjon om regnskapsfirmaers erfaring med virksomheters ulike praksis for å håndtere feriepengeutbetalinger, hvilke tiltak som benyttes for å sikre feriepengeutbetalingene, om det har vært tilfeller hvor kundene har hatt utfordringer med å utbetale feriepenger, og om feriepenger ikke har blitt utbetalt til avtalt tid. Vi har også spurt om regnskapsførerne har registrert tilfeller, utenom konkurstilfeller, der feriepenger ikke har blitt utbetalt til ansatte, , og hvordan selskaper som har hatt utfordringer med feriepengeutbetalingene har håndtert dette. Intervjuguiden er vedlegg 1 ([Lastes ned fra fafo.no.](#))

Utvalgsstrategi regnskapsbyråer

Ved utvelgelsen av regnskapsbyråer til de strukturerte intervjuene har vi basert oss på informasjon fra regnskapsdatabasen SAFE⁵. Nesten alle autoriserte regnskapsførerselskaper er registrert med næringskode 69.201, *Regnskap og bokføring* i NACE-nomenklaturet. I SAFE var det 3340 foretak med næringskode 69.201 i 2019. SAFE inneholder informasjon om regnskapsførerne, hvilke foretak disse er regnskapsfører

⁴ <https://www.regnskapnorge.no/om-oss/hva-er-regnskap-norge-og-hva-gjor-vi/>

⁵ Samfunnsøkonomisk analyse har etablert en database med alle innleverte årsregnskap for regnskapspliktige foretak i perioden etter 2003, kalt Samfunnsøkonomisk analyses foretaks- og enhetsregister (SAFE). SAFE sammenstiller Foretaksregisteret med Enhetsregisteret. SAFE inneholder sommeren 2021 komplett årsregnskap for alle regnskapspliktige foretak i perioden 2003–2019. Databasen inneholder informasjon som firmaadresse, foretaksform, firmanavn, selskapets regnskapsfører og geografiske kjennetegn.

for og likviditeten i selskapene de fører regnskap for. Ved hjelp av denne informasjonen har vi valgt ut regnskapsførere etter kjennetegn ved foretakene de fører regnskap for. Denne fremgangsmåten har sikret at utvalget av regnskapsførere representerer en variasjon av norske foretak og at intervjuobjektene representerer et bredt spekter av erfaringer om hvordan ulike deler av norsk næringsliv innretter seg for utbetaling av feriepenger.

Basert på informasjonen i SAFE har Fafo og SØA gjort et delvis kvantitativt og delvis kvalitativt uttrekk av regnskapsbyråer som har blitt kontaktet med forespørsel om å delta i en telefonundersøkelse. Vi har vi ekskludert regnskapsførere med færre enn ti kunder og regnskapsførere med kunder som i hovedsak er offentlige eller kommunale foretak. Vi trakk ut flere regnskapsbyråer enn vi hadde tenkt å intervju, da vi antok at ikke alle var tilgjengelige eller villige til å delta i undersøkelsen. Under oppgis vilkårene for at regnskapselskapet skulle inkluderes i populasjonen vi trakk fra, antall foretak som ble kontaktet og hvor mange av disse som ble intervjuet. Vi delte inn regnskapsbyråene i ulike grupper som ble definert av regnskapsinformasjon om regnskapsførerne og deres kunder i 2019:

- De 20 største regnskapsbyråene, målt etter totalt antall ansatte hos kunder. I denne gruppen ble 5 selskaper intervjuet.
- De 30 regnskapsbyråene som hadde størst variasjon i kundenes størrelse målt i antall ansatte og i likviditet rangert etter størst standardavvik over de to variablene. I denne gruppen ble 8 selskaper intervjuet.
- De 40 regnskapsbyråene som hadde lavest målt likviditet blant sine kunder. Likviditet måles i omsetningsmidler delt på kortsiktig gjeld og regnskapsbyråene rangeres etter medianen til likviditeten hos kundene. I denne gruppen ble 10 selskaper intervjuet.
- De 80 regnskapsbyråene som hadde flest kunder innenfor bransjen Hotell og restaurantnæringen og reiseliv (40) og kultur og underholdning (40). I denne gruppen ble 20 selskaper intervjuet.
- De 50 regnskapsbyråene som hadde høyest andel mellomstore kunder, der mellomstor defineres som 50–100 ansatte. I denne gruppen ble 12 selskaper intervjuet.
- De 40 regnskapsbyråene som hadde høyest andel små kunder, der små defineres som 1–50 ansatte. I denne gruppen ble 10 selskaper intervjuet.
- De 40 av regnskapsbyråene som hadde høyest andel store kunder, der store defineres som de med over 100 ansatte. I denne gruppen ble 7 selskaper intervjuet.

Gruppene ble definert ut fra størrelsen på bedriftene de førte regnskap for i tillegg til at vi valgte å velge ut noen bransjer som vi hadde grunn til å anta hadde blitt hardest rammet av pandemien.

Spørreundersøkelse bedrifter

Undersøkelsen blant regnskapsførere ga et godt bidrag til kartleggingen av virksomhetens utbetaling av feriepenger. De strukturerte intervjuene fanger imidlertid ikke opp bedrifter som ikke benytter seg av regnskapsfører, men fører regnskapene selv. Vi valgte derfor å gjennomføre en spørreundersøkelse rettet mot hele bredden av bedrifter i privat sektor. Spørsmålene rettet mot bedriftene er vedlegg 2. ([Lastes ned fra fafo.no](https://www.faf.no)) Spørreundersøkelsen ble gjennomført ved telefonintervju, da det ikke finnes gode registrere for å gjennomføre spørreundersøkelser mot private bedrifter elektronisk, for eksempel via e-post.

Undersøkelsen ble gjennomført på Norstats bedriftsomnibus i månedsskiftet mai-juni 2021. Utvalgsstrategien i bedriftsomnibussen tar hensyn til at bedriftsstrukturen i Norge består av mange små bedrifter. Samtidig representerer store bedrifter med mange ansatte en vesentlig andel av sysselsettingen. For å justere dette forholdet er utvalget kvotert etter antall ansatte. I gruppen 1–5 ansatte og 6–20 ansatte blir det intervjuet 180 bedrifter i hver gruppe. I gruppene 21–50 ansatte og de med mer enn 50 ansatte blir det i hver gruppe intervjuet 120 bedrifter (til sammen 600 intervjuer). Det betyr at store bedrifter med mange ansatte er noe overrepresentert, mens de med få ansatte er noe underrepresentert. Dette er gjort for å justere skjevheten i bedriftsstørrelse målt mot sysselsetting. Vi har sett svarene fra bedriftene opp mot antall ansatte i bedriftene, omsetning, bransje (privat vareproduksjon, varehandel og reparasjon av motorvogner og annen privat tjenesteproduksjon) og om bedriften er bundet av tariffavtale eller ikke.

I enhver undersøkelse vil det være frafall, fordi respondenten ikke ønsker å delta. Totalt var det 4204 bedrifter som av ulike grunner ikke kunne delta i undersøkelsen. Dette gir en svarprosent på 12 prosent.

I analysene av undersøkelsen har vi sett på ulike bakgrunnsvariabler: antall ansatte i bedriftene, bransje (privat vareproduksjon, varehandel og reparasjon av motorvogner, annen privat tjenesteyting) og omsetning. Alle sammenhenger som kommenteres i teksten er statistisk signifikante med en sikkerhet på 95 prosent.

Spørreundersøkelse tillitsvalgte i LO

Fafo gjør 2–3 ganger i året en spørreundersøkelse på vegne av LO blant LOs tillitsvalgte, det såkalte tillitsvalgtpanelet. Vi hadde dermed mulighet til å stille noen spørsmål om det hadde vært bekymring blant de tillitsvalgte for om bedriftene skulle klare å utbetale feriepenger på grunn av inntektssvikt under pandemien, og om de fikk utbetalt feriepenger i tide. Vi spurte også om de hadde hatt bekymringer for utbetalingen de siste fem årene før pandemien og om det i den perioden hadde skjedd at de ikke fikk utbetalt feriepenge i tide. Spørsmålene ble kun stilt til tillitsvalgte i privat sektor.

Rekrutteringen til panelet har foregått ved hjelp av e-postlister fra LO-forbundene. Panelet er så langt det er mulig sammensatt slik at andelen tillitsvalgte fra hvert forbund tilsvarer forbundets andel av LOs medlemstall. LOs tillitsvalgtpanel består i 2021 av om lag 2900 tillitsvalgte fra samtlige LO-forbund. Disse er fordelt på arbeidsplassstillitsvalgte og tillitsvalgte som har verv på forenings- eller forbunds nivå. På det siste panelet som ble gjennomført i mai-juni 2021 var det 1741 tillitsvalgte som svarte på undersøkelsen. Dette gir en svarprosent på 60.

2 Utbetaling og avsetting av feriepenger

Som omtalt over er utbetaling av feriepenger regulert i Ferieloven, men det kan avtales avvikende ordninger. Det er ikke slik at feriepengene formelt sett er sikret gjennom ferielovgivningen. De avsatte feriepengene er å anse som en fordring de ansatte har til bedriften på lik linje med andre fordringer en bedrift kan ha. I denne delen spør vi:

- Utbetales feriepengene samlet, eller når den ansatte avvikler ferien
- Bli det foretatt avsetninger for feriepenger, og hvordan blir dette i så fall gjort?

2.1 Utbetales feriepengene samlet eller når ferien avvikles?

Ferieloven beskriver når og hvordan feriepenger skal utbetales. I Kap III §11 heter det:

«Feriepenger som er opptjent hos arbeidsgiver det foregående opptjeningsår, utbetales siste vanlige lønnsdag før ferien. Arbeidstaker kan likevel kreve at feriepengene utbetales senest 1 uke før ferien tar til. Deles ferien, skal feriepengene fordeles tilsvarende. Den del av feriepengene som overstiger lønn for vanlig arbeidstid i ferien, kan likevel utbetales i forbindelse med avvikling av hovedferie eller sammen med lønn for juni måned».

Vi spurte både regnskapsførerene og bedriftene hvordan de løste feriepengeutbetalingen, om de i hovedsak utbetalte den samlet til alle ansatte på et gitt tidspunkt eller om de gjorde det når den enkelte hadde ferie.

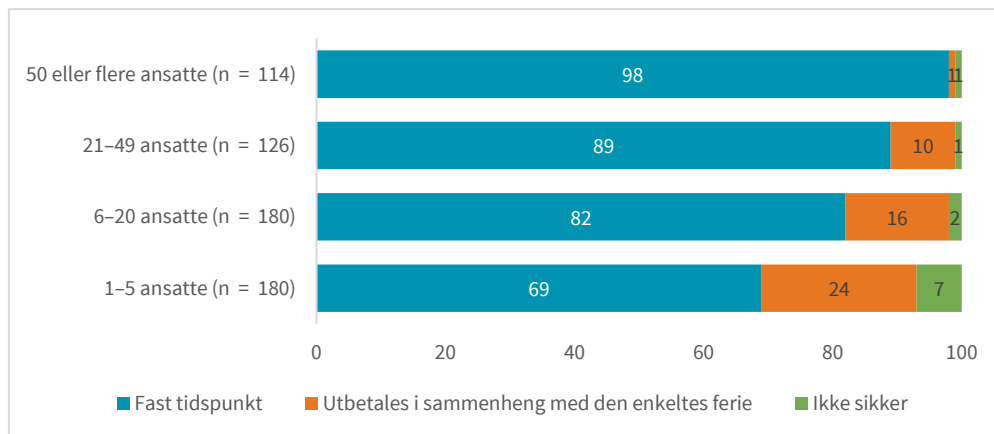
Når vi spurte regnskapsførerene var det vanligste at virksomhetene hadde en fast utbetalingsdato for feriepengene. Som hovedregel var dette i juni, men noen hadde det også i juli. Det kunne forekomme noen unntak knyttet til spesielle tilfeller av ansatte:

«Omtrent alle hos oss har én utbetaling og det er som regel i juni, men det er også noen som tar en ekstra lønnskjøring i juli, når det er snakk om de timeansatte» (Regnskapsbyrå)

«Det er mest i juni og noe i juli. Vi har også mange arbeidsinnvandrere som kommer til Norge i kortere eller lenger perioder. Der er det litt andre regler for feriepenger, der betales de som hovedregel ut når oppdraget er utført» (Regnskapsbyrå)

I spørreundersøkelsen blant bedrifter i privat sektor spurte vi også om feriepengeutbetalingen var på et fast tidspunkt eller om det ble gjort når den enkelte arbeidstaker faktisk tok ferie. Dette er vist i figur 2.1

Figur 2.1 Utbetales feriepenger på et fast tidspunkt eller utbetales det i sammenheng med når den enkelte ansatte starter ferien? Bedrifter i privat sektor (n=600)

De aller fleste bedriftene oppgir at feriepengene utbetales på et fast tidspunkt. Men vi ser at andelen som svarer at de utbetales i sammenheng med de enkeltes ferie øker med synkende antall ansatte. Blant de minste bedriftene er det en av fire som oppgir at de utbetaler i sammenheng med den enkeltes ferie, men selv blant disse er det altså 69 prosent som svarer at det utbetales på et fast tidspunkt. Vi finner den samme tendensen når vi måler bedriftens størrelse etter omsetning. De med 20 millioner eller mindre svarer i noe større grad at utbetalingen følger den enkeltes ferie enn det vi finner blant de med høyere omsetning.

2.2 Blir det foretatt avsetninger for feriepenger og hvordan blir dette i så fall gjort?

Omtrent alle informantene blant regnskapsbyråene svarte at avsetninger til feriepenger gjøres i henhold til god regnskapsskikk, det vil si at feriepenger kostnadsføres det året de opparbeides og står som gjeldspost i balansen. Feriepengene føres så mot balansen ved utbetaling. Én informant svarte at mange av de små foretakene tar hele kostnaden på én gang. Én annen informant sa at han hadde erfaringer med utenlandske eiere som måtte forklares norske regler.

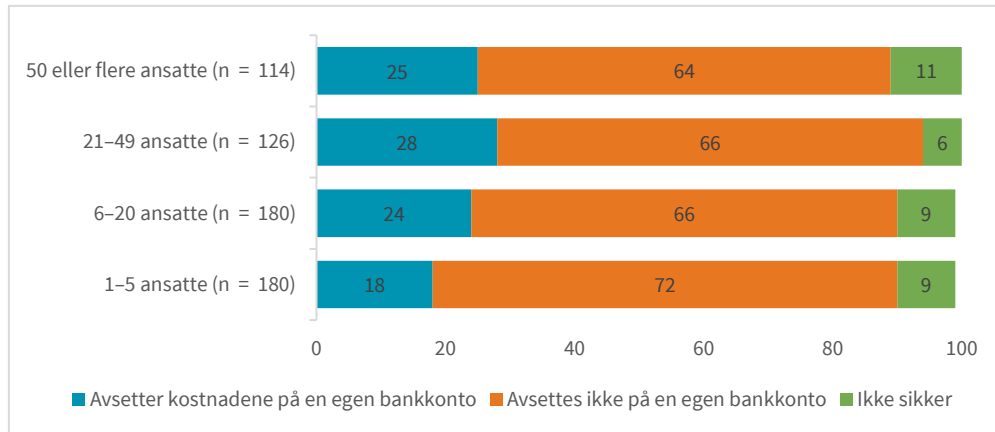
Enkelte informanter svarer at noen kunder bruker separate bankkontoer for feriepenger, disse setter av penger månedlig. Dette er ikke egentlig en sikringsordning siden kontoen fortsatt er kontrollert av bedriften og ikke sperret på noe vis. Det er likevel en måte noen bedrifter velger å sikre seg at de har tilstrekkelig med likvide midler når utbetalingsdatoene for feriepengene kommer. De fleste regnskapsbyråene som rapporterte at enkelte bruker separate bankkontoer sa at dette i hovedsak gjaldt mindre virksomheter. Regnskapsførerene oppgir at det viktigste tiltaket for å sikre at foretakene er likvide nok til å utbetale feriepenger er god oppfølging fra regnskapsbyrået. Blant regnskapsførerene innen hotell, servering og kultur og underholdning var det åtte som sa at de hadde noen kunder som satte av feriepengene på en separat konto. Men selv blant disse ble det ikke beskrevet som vanlig, det hørte fortsatt til unntakene. Det var også en del av regnskapsbyråene som svarte at nye selskaper av og til kunne sette av feriepengene på en egen konto, men at de raskt sluttet med det:

«Ja, men da er det ofte nyoppstartede selskaper, de slutter med dette relativt raskt» (Regnskapsfører)

«Nye foretak kan finne på å gjøre det, men det avsluttes raskt» (Regnskapsførere)

I spørreundersøkelsen til bedriftene ble også spurt om de satte av kostnader til feriepenger på en separat bankkonto. Dette er vist i figur 2.2

Figur 2.2 Avsettes kostnaden til feriepenger på en egen bankkonto, for eksempel hver måned, eller avsettes det ikke på en egen bankkonto? Bedrifter i privat sektor

Av figur 2.2 ser vi at flertallet av bedriftene svarer at de ikke avsetter kostnadene til feriepenger på en egen bankkonto. Det er likevel en god del bedrifter som svarer at de gjør det. Det er ingen vesentlige forskjeller etter bedriftsstørrelser i svarene på dette spørsmålet. Mens regnskapsførerne beskrev denne praksisen som uvanlig finner vi altså en viss utbredelse når vi spør bedriftene.

Ser vi resultatene under ett, både intervjuene med regnskapsbyråene og spørreundersøkelsen, er det vanligste måten å håndtere feriepengetrekket på at man gjør en regnskapsmessig avsetning i form av en gjeldspost i regnskapet. Det er likevel en del som også velger å sette denne avsetningen inn på en egen bankkonto.

3 Hvordan håndterer virksomhetene en situasjon hvor det er vanskelig å utbetale feriepenger?

Siden feriepengene er avsatt uten sikring kan en overraskende nedgangsperiode gjøre det vanskelig å få dem utbetalt i tide. For mange bedrifter satte covid-19 pandemien en slik situasjon på spissen. Som nevnt fant NHO i sin medlemsundersøkelse at en del virksomheter oppga at de kunne få problemer med å betale ut feriepenger våren 2020. I dette kapitlet har vi sett nærmere på hvor vanlig det er at virksomheter har hatt problemer med å utbetale feriepenger både før og under pandemien. Vi spør:

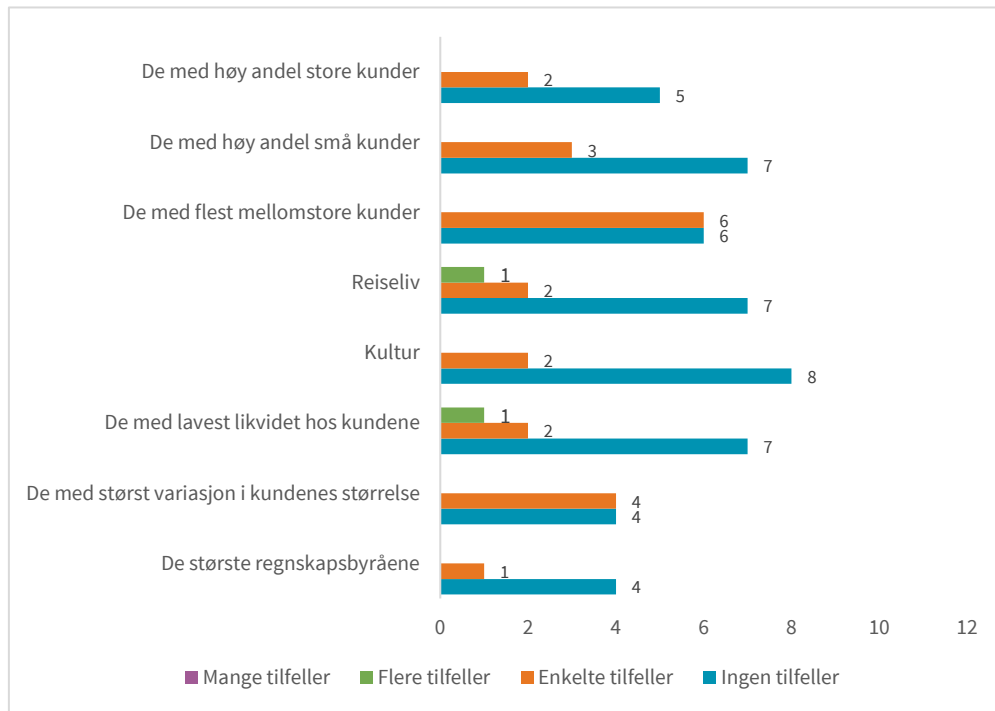
- Hvor stort har omfanget av problemer med utbetaling av feriepenger vært?
- Hva har bedriftene gjort dersom de har fått problemer med utbetaling av feriepenger?
- Hvor mange bedrifter fikk ikke utbetalt feriepenger slik de skulle?

3.1 Hvor stort har omfanget av problemer med utbetaling av feriepenger vært?

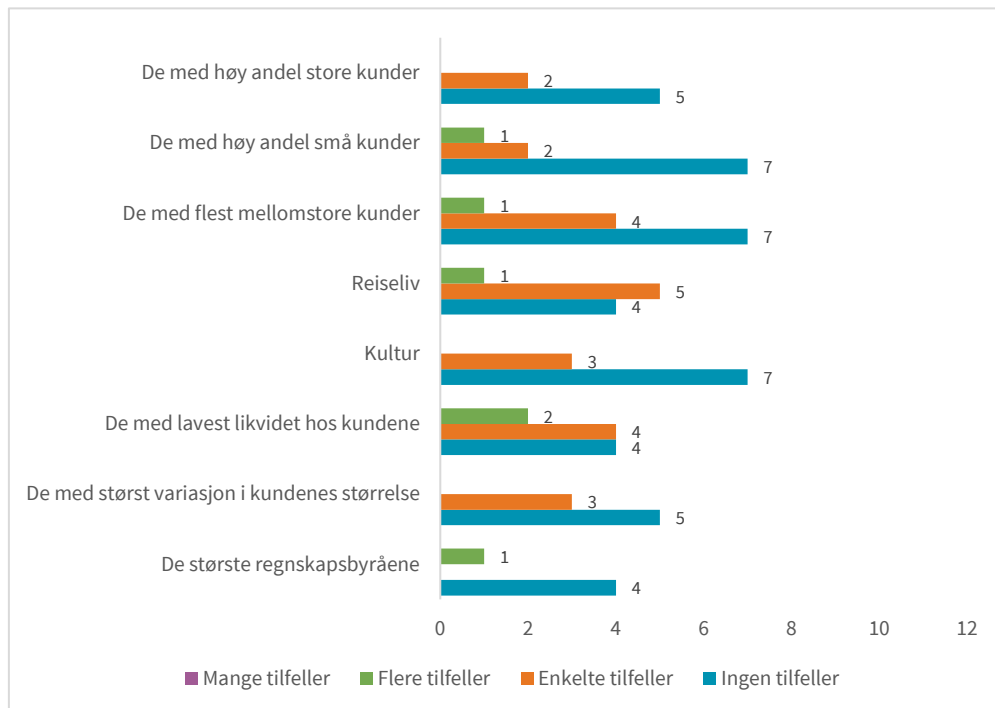
Vi har spurt både regnskapsselskapene og bedriftene om det har vært utfordringer med å utbetale feriepenger. Spørsmålet ble stilt for ulike tidsintervaller: a) i hvilken grad de hadde opplevd problemer før pandemien, ved feriepengeutbetalingen i 2020 og ved den forestående utbetalingen i 2021. De bedriftene og regnskapsførerne som hadde opplevd bekymringer eller problemer med feriepengeutbetalingen ble også fulgt opp med spørsmål om hvordan dette ble forsøkt løst. Svarene er fremstilt i figurene under.

Figur 3.1 Regnskapsførernes vurderinger av problemer med utbetaling av feriepenger før pandemien, i 2020 og i 2021. Totale tall

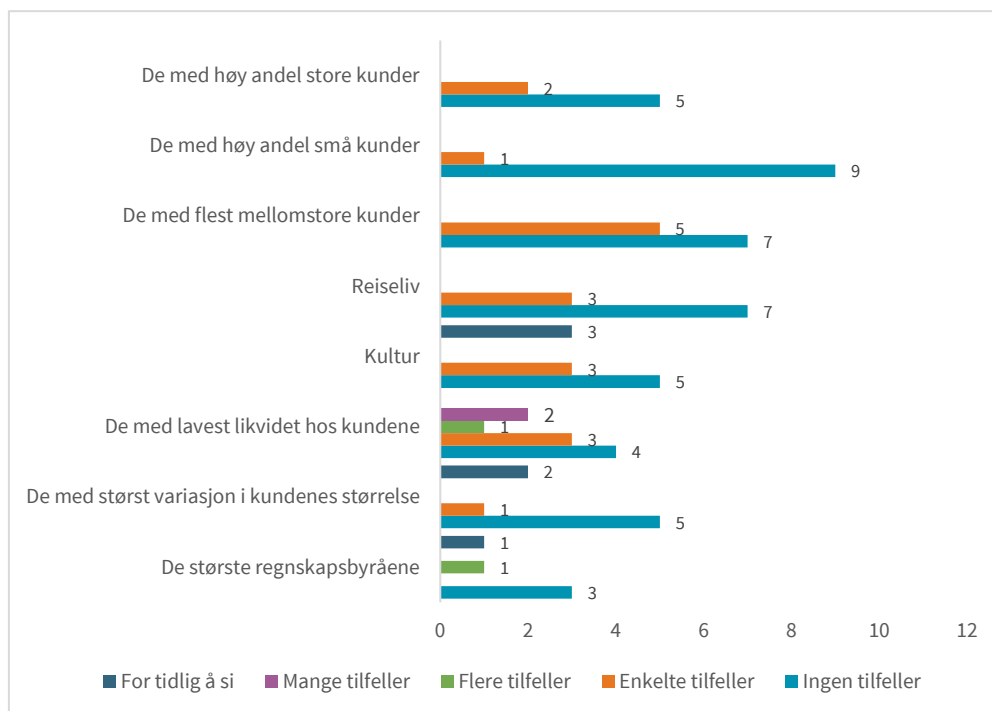
Kunder har hatt utfordringer med feriepengeutbetalinger i årene før 2020

Kunder har hatt utfordringer med feriepengeutbetalinger i 2020

Kunder har hatt utfordringer med feriepengeutbetalinger i 2021

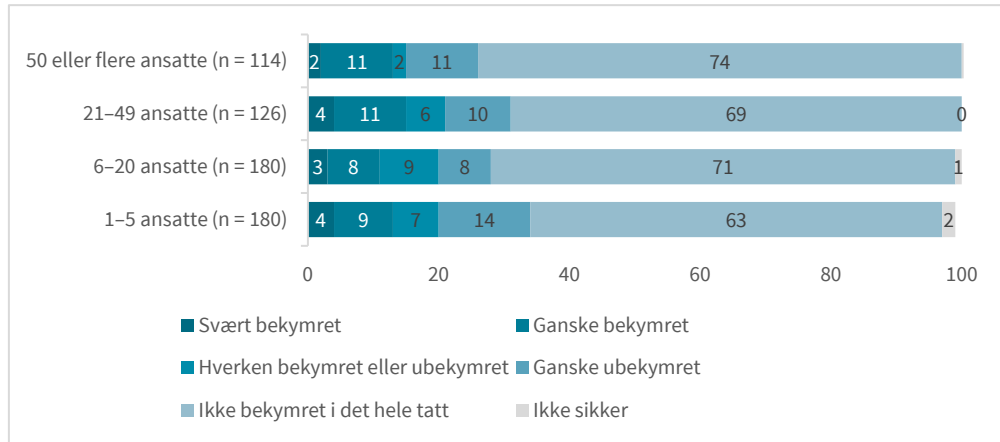

For perioden før 2020 svarer de fleste regnskapsførerne at de ikke hadde opplevd noen tilfeller der enkelte selskaper har hatt utfordringer med å utbetale feriepenger i tide. Totalt var det 45 av 67 regnskapsførere som oppga at de ikke hadde hatt noen tilfeller. Denne andelen er også stabil under koronasituasjonen. 43 svarer ingen tilfeller i 2020 og 48 ingen tilfeller i 2021. Det er imidlertid noen kjennetegn ved virksomhetene regnskapsforetakene kjenner til som har hatt disse utfordringene. Flere regnskapsbyråer oppgir at det er dårlig økonomistyring som forklarer utfordringene virksomhetene møter, men også bransjespesifikke utfordringer i kultur og reiseliv trekkes frem som en årsak hos noen av respondentene. Regnskapsbyråene som i større grad oppga at kundene hadde problemer med feriepengeutbetalingene var de som hadde kunder med lav likviditet, en høy andel kunder innenfor kultur og reiseliv og regnskapsbyråene med høy andel mellomstore bedrifter.

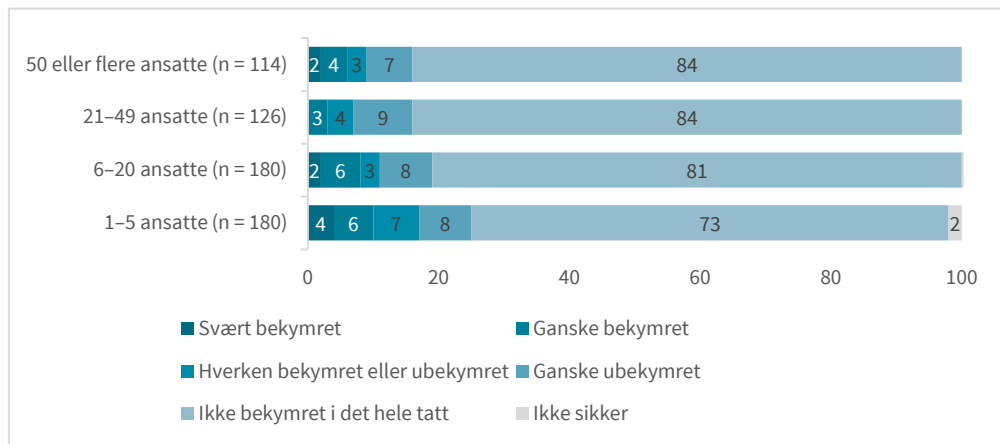
Bedriftene ble også spurt om de var bekymret for feriepengeutbetalingene under pandemien i 2020 og i 2021. I tillegg ble de spurt om å vurdere dette i forhold til en mer normalsituasjon i årene før covid-19-pandemien. Resultatene for dette er vist i figurene under. Det er et ikke ubetydelig mindretall som hadde bekymring for utbetalingen av feriepenger under pandemien, dette gjelder på tvers av ulike bedriftsstørrelser. Vi ser også at bekymringen har vært mindre i 2021 enn det vi så i 2020. At bedriftene fremstår som mer bekymret i 2020 skyldes nok at de da var usikre på virkningene av pandemien. I 2021 har pandemisituasjonene normalisert seg, og bedriftene hadde nok bedre oversikt og kontroll på den økonomiske situasjonen. Det gir noe mindre bekymring rundt utbetaling av feriepenger. Under pandemien, både i 2020 og i 2021, var det noe større bekymring blant de minste bedriftene målt etter omsetning (5 millioner eller mindre) enn det vi finner for de større. Vi finner også at før pandemien var det svært få bedrifter som rapporterte at de hadde vært bekymret for å klare feriepengeutbetalingene, men at det er noen virksomheter som har vært bekymret enkelte år. Også her finner vi en noe større bekymring blant de aller minste bedriftene målt etter omsetning.

Figur 3.2 Bedriftenes vurderinger av problemer med utbetaling av feriepenger før pandemien, i 2020 og i 2021. Prosent

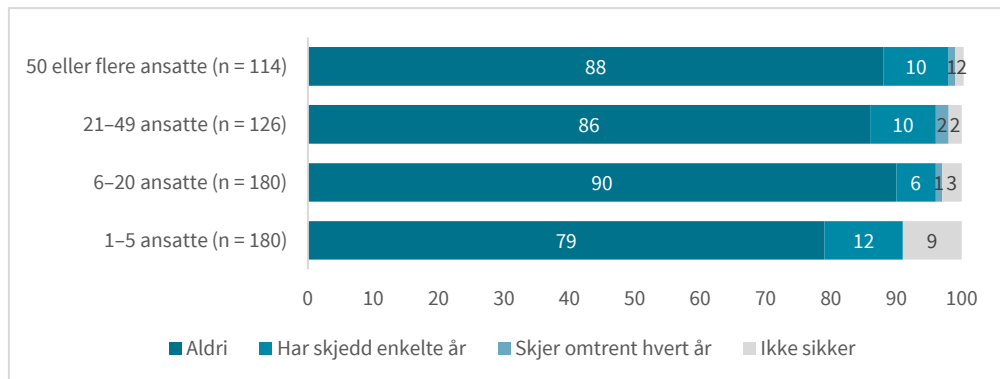
Var bedriftene bekymret for om dere skulle klare å utbetale feriepenger på grunn av inntektssvikt som resultat av pandemien i 2020.

I hvilken grad var bedriftene bekymret for om de skulle klare å utbetale feriepenger på grunn av inntektssvikt som resultat av pandemien i 2021.

Om du nå tenker på de siste 5 årene før pandemien, har det vært situasjoner der dere har vært bekymret for om dere skulle klare å utbetale feriepenger i tide?

Vi spurte også de tillitsvalgte i LO i privat sektor om de hadde vært bekymret for utbetalingen av feriepenger under pandemien. Vi ser mye av det samme her som for

bedriftene, 2 prosent av de tillitsvalgte svarte at de var svært bekymret, mens 2 prosent svarte at de hadde vært ganske bekymret. 88 prosent svarte at de var ganske ubekymret eller ikke bekymret i det hele tatt. Om vi ser på tiden før pandemien (de siste 5 årene før) svarer 95 prosent av de tillitsvalgte at de aldri har vært bekymret for at utbetalingen av feriepenger skulle komme i tide. 3 prosent svarte at de enkelte år hadde vært bekymret.

I intervjuene med arbeidsgiverrepresentantene ble det også påpekt at det var en god del usikkerhet om feriepengeutbetalingen i 2020, men at dette i all hovedsak løste seg. En av dem beskrev det slik:

«Særlig i reiseliv var det mange som var bekymret for om de kunne utbetale feriepenger. Men det materialiserte seg ikke, det gikk fint, det løste seg ganske godt. Jeg jobber med dette og vi har ikke fått noen saker om det. Vi har heller ikke hatt noen saker tidligere som jeg kjenner til. Bedrifter som får likviditetsproblemer, går konkursveien og da er det en sikringsordning. Det skal sies at man kan ha saker hvor det er tvist om feriepengene, om hvor mye man skal ha eller om man har krav på det, men det er et annet spørsmål.» (Arbeidsgiverforening).

Arbeidstakerorganisasjonene hadde flere eksempler på at det har vært problemer med utbetaling av feriepenger, særlig i en del reisebyråer som jobbet med utenlandsreiser og mistet kundegrunnlaget over natten. Det ble også påpekt at det hadde vært problemer i hotell og restaurant og i transportsektoren. Representantene for arbeidstakerne var også bekymret for hvordan det skulle gå når den offentlige koronastøtten nærmet seg slutten og ble avviklet. En av dem sa det slik:

«I hotell og restaurant har det jo vært færre konkurser i 2020 enn året før, og det har vært en del støtteordninger og slikt. Men det er grunn til å tro at det kan bli flere konkurser i år. Samtidig kan det være en del som ikke skal utbetale feriepenger i år, siden det har vært mye permitteringer. Skatt og avgifter kommer jo også 1. oktober i år, så det er jo etter ferien, vi får se hvordan dette går. Transport har vært ganske hardt rammet, men variasjon innad der også. Det har også blitt rådet om at hvis du slutter, så ikke vent med å få feriepengene. Krev å få dem med det samme, for det er usikkert hvordan ting ser ut om f.eks. seks måneder» (Representant for fagforbund)

3.2 Hva har bedriftene gjort dersom de har fått problemer med utbetaling av feriepenger?

De aller fleste regnskapsbyråene oppga at foretak som hadde utfordringer med å utbetale feriepenger håndterte dette ved å omdisponere likvide midler. Følgende måter å håndtere en slik situasjon på ble nevnt av informantene: Utsette betaling til leverandører, gjøre en innsats for å innhente betaling fra kunder, øke kassakreditt, eier(e) skyter inn nye midler, utsettelse av utbetaling fra juni til juli. I de fleste tilfellene der informantene hadde erfart at en kunde har hatt vanskeligheter med å utbetale feriepenge pleier situasjonen å løse seg, med mindre bedriften ble slått konkurs. Ett av regnskapsselskapene sa det slik:

«Kassakreditt blir i hovedsak brukt, noen betalte halvparten i juni og halvparten i juli. Dette ble da gjort etter avtale med de ansatte. Vi har også bedriftseier som har lånt inn av private midler.» (Regnskapsselskap)

Regnskapsførerne presiserte også at selskapene som hadde havnet i en likviditets-skvis i hovedsak prioriterte lønn og feriepenger med mindre man var i en ren konkurssituasjon:

«Om et selskap har hatt likviditetsproblemer, har man heller utsatt andre ting, som avgifter eller betaling til leverandører, mens lønn og feriepenger blir alltid høyest prioritert.» (Regnskapsselskap)

Enkelte informanter i undersøkelsen blant regnskapsførere nevnte at covid-19 har forverret situasjonen for noen av kundene. Særlig for selskaper som hadde kunder i kultur og reiselivsbransjen, virksomheter som gjerne var forhindret fra normal drift som følge av smitteverntiltakene. Flere informanter nevnte at permitteringsordningen har hjulpet på situasjonen under pandemien, siden permitterte ikke får feriepenger. Noen påpekte også at virksomhetene hadde nytte av myndighetens koronatil-tak, og at dette har gjort noen i stand til å utbetale feriepenger som de kanskje ellers ville fått vanskeligheter med.

Foretakene i bedriftsundersøkelsen som svarte at de var bekymret for feriepenge-utbetalingene i 2020 ble også fulgt opp med et spørsmål om hva de gjorde for å klare å utbetale feriepengene. Nær 60 prosent av disse svarte at de hadde benyttet seg av permitteringer, oppsigelser eller bemanningsreduksjon. Nær halvparten hadde redusert kostnadene på andre måter, mens en av tre hadde utsatt andre fordringer ved forfall. 20 prosent svarte at de økte likviditeten gjennom bankkreditt. Det var få, 6 prosent, som oppga at de fikk utsatt utbetalingsfristen for feriepenger. Men som om-talt over var det få bedrifter som var bekymret for utbetalingen og det er derfor få respondenter som har svart på dette spørsmålet, noe som gir en betydelig feilmargin.

3.3 Er det tilfeller hvor feriepenger ikke har blitt utbetalt i tide?

«Noen ganger er det vi som slår dem konkurs, for når man ikke får oppfylt lønnskrav kan man begjære bedriften konkurs. Da løser det seg noen ganger uten konkurs, ellers er det konkurs og lønnsgaranti». (Representant for fagfor-bund)

«Vi prøver å være ganske raske, for lønnsgarantiordningen tar tid og man kan ikke kreve lønn for lenger enn ett år tilbake i tid. Vi har ikke tid til å vente på å forhandle. Det er gjerne også lønn som skal betales ut, og med beløpsgrense i fondet, får man enda dårligere tid. Dette gir et begrenset handlingsrom for å finne en minnelig løsning gjennom forhandlinger. Det ville vært litt krise dersom forhandlingene faller sammen og så har det gått for lang tid i forhold til lønnsgarantifondet» (Fagforeningsrepresentant)

Sitatene illustrerer hvordan fagforeningen i hovedsak forholder seg til manglende ut-betaling av lønn eller feriepenger. Det ender ganske raskt opp med en begjæring om konkurs for å sikre lønnsmidlene gjennom lønnsgarantifondet. Ingen av regnskaps-selskapene svarte at de hadde erfaringer med tilfeller der feriepenger ikke har blitt utbetalt, med unntak av konkurssituasjoner. Vi fant noen få tilfeller under pande-mien der deler av utbetalingene har blitt utsatt til juli, i ett tilfelle hadde det blitt utsatt til september. De fleste regnskapsførerne oppgir at det iverksettes tiltak som gjør det mulig å utbetale feriepengene, eller at selskapet slås konkurs. Vi spurte også samtlige bedrifter om de fikk utbetalt feriepengen i tide i 2020. Samlet sett var det 2 prosent som svarte at de ikke fikk utbetalt feriepengen på den planlagte datoen. De

tillitsvalgte i privat sektor i LO fikk også dette spørsmålet og det var 1 prosent av disse som svarte at arbeidsgiver ikke fikk utbetalt feriepengene i tide i 2020. Det samme spørsmålet ble også stilt om perioden før pandemien (i løpet av de siste 5 årene før pandemien). Totalt svarte 1 prosent av bedriftene at det hadde skjedd at de ikke fikk utbetalt feriepengene i tide.

4 Avslutning og oppsummering

Hvordan avsettes feriepengene og når utbetales de?

I intervjuene med regnskapsførerne og i spørreundersøkelsen blant bedriftene kom det tydelig frem at feriepengen i all hovedsak blir ført som en ordinær fordring i balansen i regnskapet. Det er imidlertid noen som setter pengene på en sperret konto, men dette er ikke vanlig. Feriepengene blir så i hovedsak utbetalt på et fast tidspunkt, gjerne i juni.

Har bedriftene vært bekymret for utbetaling av ferie penger og har de fått det til?

I denne rapporten har vi sett at det var bekymring blant en del bedrifter for hvordan de skulle klare utbetaling av feriepengene sommeren 2020. Våre data tyder imidlertid på at denne bekymringen ikke materialiserte seg i et vesentlig antall bedrifter som ikke klarte å utbetale feriepengene slik de er pålagt. Ser vi bort fra pandemisituasjonen er det heller ikke indikasjoner på at det er utbredt at feriepengene ikke blir utbetalt, med mindre det er en konkurssituasjon.

I intervjuer med representantene for fagforbundene kom det fram at de har en del saker der feriepengene ikke blir utbetalt slik de skal. Når fagforbundene er involvert i slike saker vil de som regel begjære bedriften konkurs. I noen tilfeller vil det da løse seg, og bedriften vil klare utbetalingen. I andre tilfeller vil det bli en konkurs. I det siste tilfellet vil lønnsgarantifondet sørge for en hel eller delvis utbetaling. Dersom arbeidstakerne er uorganisert vil det nok være tyngre å sette i gang en prosess mot konkurs helt på egenhånd.

I intervjuene med regnskapsførerne var det heller ikke slik at disse rapporterte om store problemer med å utbetale feriepengene i 2020 eller i 2021. Det var noen regnskapsførere som førte regnskap for bedrifter som hadde hatt likviditetsproblemer, men disse utfordringene ble i all hovedsak løst, og feriepengene utbetalt.

Hvordan løses eventuelle problemer med å utbetale feriepengene?

I intervjuene blant regnskapsførere fortalte noen at problemer med å utbetale feriepengene kunne løses på litt ulike måter. I noen tilfeller ved at man skjøv deler eller hele feriepengeutbetalingen fra juni til juli. I en del tilfeller ble det løst ved at eierne skøt inn mer penger for på sikre likviditeten. I noen tilfeller kunne det også løse ved kreditt fra bedriftens bankforbindelse. I spørreundersøkelsen blant bedrifter i privat sektor svarte de bedriftene som hadde hatt bekymring for feriepengeutbetalingen i 2020 at det i hovedsak ble løst ved permitteringer, oppsigelser og annen nedbemanning.

Særlig i intervjuene med regnskapsførerne kom det frem at utbetaling av lønn og feriepengene var førsteprioritet for bedriftene. Dersom en bedrift hadde likviditetsproblemer var det andre forpliktelser som ble skjøvet på. Blant representantene for fagforbundene var det imidlertid også klart at saker der det hadde oppstått problemer med utbetaling av feriepengene ikke var et ukjent fenomen.

Utbetaling av feriepenger

Ferieloven skiller mellom rett på ferie og rett til feriepenger, ettersom den enkelte får feriepenger, ikke lønn, i ferien. Retten til feriepenger avhenger av hva den enkelte gjorde det forrige kalenderåret. I forbindelse med covid-19-pandemien har det blitt stilt spørsmål ved hvor godt sikret arbeidstakeres feriepenger er, dersom virksomhetene den enkelte er ansatt i er i en usikker økonomisk situasjon.

Formålet med dette prosjektet er å fremskaffe kunnskap om hvordan feriepengene som opptjenes håndteres og organiseres av norske virksomheter i privat sektor. Vi spør blant annet hvor vanlig det er at bedriftene får problemer med å utbetale dem slik det er regulert i ferieloven, både i en normalsituasjon og i krisetid som under covid-19-pandemien.

Borggata 2B
Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-rapport 2021:27
ID-nr.: 20794